

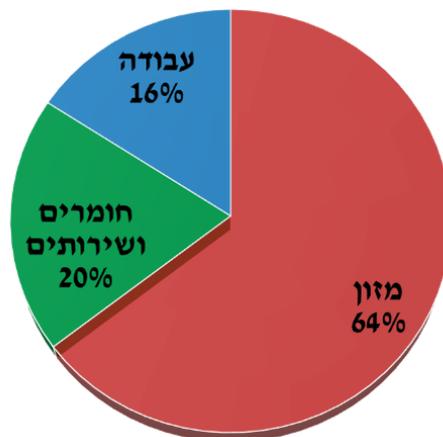

שינויים ומגמות בהוצאות עבור חומרים ושירותים ברפת החלב בין השנים 2019-2024

דוד בירן, יואב שעני - תחום בקר לחלב, שה"מ

מבוא

מנגנון מחיר המטרה ברפת הישראלית דורש התייעלות תמידית, במטרה לשמור על רווחיות הרפת. בשל מבנה ענף החלב בישראל נמצא לאורך השנים כי לסעיף ההוצאות השפעה גדולה יותר, ביחס לסעיף ההכנסות, על היתרה התפעולית ברפת. סעיפי ההוצאות ברפת מחולקים לשלושה תחומים עיקריים: מזון, עבודה וחומרים ושירותים (חו"ש). סעיף ההוצאה העיקרי ברפת הוא סעיף ההוצאה על המזון, המהווה כ-64% מכלל ההוצאות ברפת השיתופית בשנת 2024 (גרף 1). רבות נחקר, נכתב ודובר על סעיף זה בשל חלקו הגבוה מכלל ההוצאות ובשל פוטנציאל הרווחיות הגלום ביצירת שינוי בו. ההוצאות על חומרים ושירותים נאמדות ב-20% מכלל ההוצאות ברפת (נכון לשנת 2024), והן כוללות מגוון רחב של נושאים ותחומים המאפשרים בחינה, למידה והתייעלות ברפת הפרטנית. בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה כללית בהוצאות הרפת, הנובעת בעיקר משינוי במחירי המזונות המרוכזים והגסים. בין שנת 2019 לשנת 2024 ההוצאה על המזון לליטר ברפת עלתה בכ-38% (כ-40 א"ג לליטר), וההוצאות על חו"ש לליטר עלו בכ-14% (כ-5 א"ג לליטר). הוצאות החו"ש, בדומה להוצאות העבודה, קבועות ברובן, ולכן עבור הרפת הפרטנית הוצאות אלה דומות בין שנה לשנה ברמת התחומים הספציפיים. בנוסף, היכולת להתייעל בסעיף הוצאה זה באמצעות הגדלה בהיקפי הייצור או על ידי ביצוע השקעה להפחתת ההוצאה השוטפת היא אפשרית במידה רבה ואף צפויה להישאר ברפת גם בעתיד. עלייה בהוצאות החו"ש בשנים האחרונות, שבהן התאפשרה הגדלת היקפי הייצור, מדגישה את היכולת המוגבלת של הרפתות להתייעלות. מטרת העבודה הנוכחית היא לבחון את השינוי בהוצאות החו"ש בין שנת 2019 לשנת 2024, מהיבט הסעיפים העיקריים שהשתנו, ובפרט אלה שחלה בהם ירידה.

גרף 1. התפלגות ההוצאות העיקריות ברפת השיתופית בשנת 2024

לפי נתוני הסיכומים הכלכליים-מקצועיים, המבוצעים על ידי מדריכי תחום הבקר בשה"מ; שנת 2024, רפת שיתופית.

הוצאות קבועות לעומת הוצאות משתנות

כאמור, חלק מהוצאות החו"ש מוגדרות כהוצאות קבועות. הוצאות אלה מהוות כ- 60% מכלל הוצאות החו"ש ואינן תלויות במספר הפרות או בתנובות החלב; למשל ארנונה, חשמל, אחזקה טרקטורים וכו'. עבור הוצאות אלו הגדלת היקפי הייצור תביא להתייעלות בעלות הייצור לליטר, כיוון שאותו סכום הוצאה יתחלק ליותר ליטרים. אולם הוצאות אלו הן בעלות מבנה של "מדרגות", כלומר, על מנת למקסם את היעילות של הוצאה זו, יש לנצל באופן מרבי את "המדרגה" שבה נמצאים; כך לדוגמה, ברפת, שבה סככה ל- 100 פרות, שיכון של 50 פרות בלבד לא יפחית בה את ההוצאות על ארנונה וחשמל, אך הוצאות על מים ופינוי זבל יפחתו באופן יחסי, ולכן נחשבות הוצאות משתנות. ההוצאות המשתנות, המהוות כ- 40% מכלל הוצאות החו"ש, ישתנו לפי מספר הפרות ברפת וכל פרה נוספת תגדיל את סך ההוצאה בסעיף זה; דוגמה: בהוצאות על וטרינריה והזרעות כל פרה נוספת בעדר תגדיל אותן, כיוון שתגדל כמות הזרעות, החיסונים והטיפול הווטרינרי. התייעלות בהוצאות אלה יכולה להתקבל באמצעות הגדלת תנובות החלב לפרה, כלומר, החזקת פחות פרות לאותו היקף ייצור.

לא כל הוצאות ניתנות לחלוקה מוחלטת בין "קבועות" ל"משתנות"; לדוגמה, בסעיף ההוצאה על המים ישנו חלק קבוע: שטיפה של מכון החליבה וצינון הפרות, וחלק משתנה: צריכת מים לפרה. לפיכך, שינוי בגודל העדר לא יגדיל ביחס של 1:1 את ההוצאה על המים.

חלוקת הוצאות חו"ש לתת-סעיפים

חלוקת הוצאות חו"ש לתת-סעיפים משתנה בין הנהלות החשבונות, ולכן השוואה בין שני דוחות גולמיים היא בעייתית ולא תתאר תמונה מהימנה. ניתוח הרפת באמצעות הסיכומים הכלכליים-מקצועיים של שה"מ מאפשר לבצע השוואה אמינה בין הרפתות, כך שאופן הרישום ופירוט תת-הסעיפים יהיה דומה בין כל הדוחות. לדוגמה: אגרת הביוב יכולה להימצא בדוח בסעיף נפרד או להיכלל באחד מהסעיפים: טיפול בזבל ושפכים, אגרות ומיסים או מים. כל הנהלת חשבונות תתייחס לסעיף זה באופן שונה. בעת ביצוע הסיכום הכלכלי-מקצועי של הרפת הפרטנית, אם מזהים רישום השונה מאופן הרישום המועדף, מעבירים את ההוצאה לסעיף המתאים לה. באופן זה במרבית הרפתות פירוט תת-סעיפי החו"ש מאפשרים השוואה לרפת הממוצעת. במהלך ביצוע הסיכומים הכלכליים-מקצועיים מחלקים את הוצאות החו"ש לעד 26 תת-סעיפים שונים, בהתאם לאיכות הנתונים ולרמת הפירוט בהנהלת החשבונות. בניתוח סיכום כלכלי-מקצועי המבוצע ברפת פרטנית, ניתן לראות את גובה ההוצאה הנורמטיבי בכל תת-סעיף ואת נתוני הרפת הפרטנית. אולם, בשל המספר הרב של תת-הסעיפים, קיים קושי לנתח את התוצאות ולהסיק מסקנות ברמה הארצית הרב-שנתית. מסיבה זו, בעבודה הנוכחית חולקו תת-הסעיפים לשלושה תחומים עיקריים:

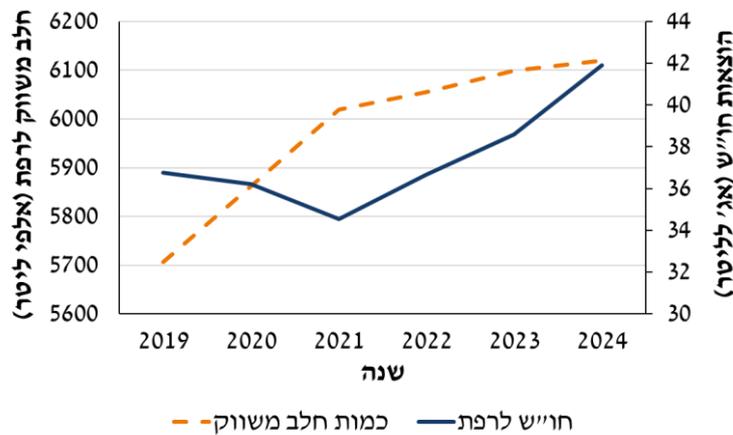
- 1. תחום מקצועי** - המכיל את ההוצאות: עזרה וטרינרית (התשלום הקבוע לשירות הווטרינרי של הרפת), תרופות וחיסונים, הזרעות, טילוף וסימון.
- 2. תחום לוגיסטי** - מכיל הוצאות כגון: אחזקת מבנים וציוד, חומרי חיטוי וניקוי, טרקטורים וכלי רכב (כולל דלקים), טיפול בזבל ובשפכים, חשמל ומים.
- 3. תחום מנהלתי** - כולל הוצאות ביטוח, תקורה וכלליות (הנה"ח, דירקטוריון, גזברות וכו'), ארנונה ותשלומי התארגנות, ייעוץ חיצוני והשתלמויות, משרדיות ושונות.

בסיס הנתונים לעבודה הנוכחית

עבודה זו התבססה על תוצאות הסיכומים הכלכליים-מקצועיים ברפתות השיתופיות, כפי שביצעו מדריכי תחום הבקר בשה"מ בין השנים 2019-2024. כדי לאפשר רציפות נתונים, בודדו נתונים עבור 68 רפתות שיתופיות מ-4 התארגנויות אזוריות שונות, אשר ביצעו את הסיכומים במשך כל השנים שנבדקו.

תוצאות

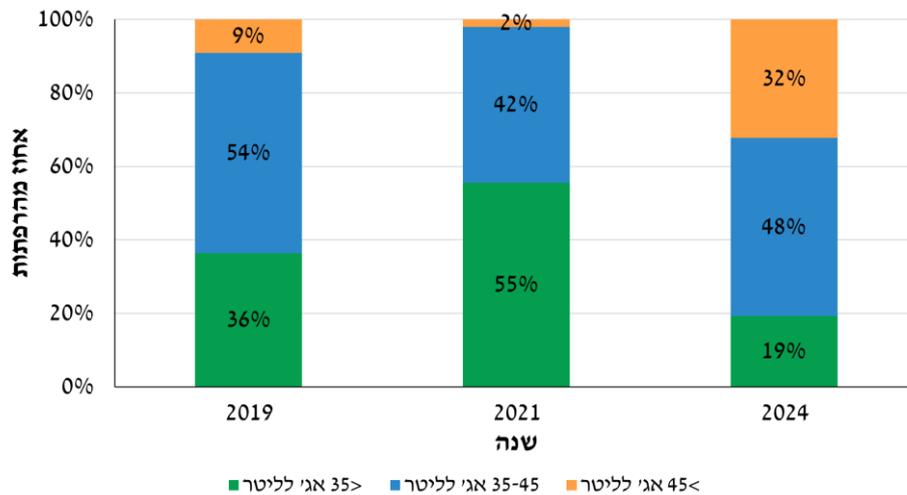
גרף 2 שלהלן מציג את השינוי בהוצאה על חו"ש במשך השנים הנבחנות, במקביל לשינוי בשיווק החלב הממוצע לרפת. מגרף זה עולות שתי מגמות: הראשונה, עד שנת 2021 - עלייה בהיקפי הייצור המובילה לירידה בהוצאה לליטר; והשנייה, לאחר שנת 2021 - עלייה בשיווק החלב הממוצע לרפת אינה מצליחה לאזן את העלייה בהוצאות החו"ש. בשנים 2022 ו-2023 הוצאות החו"ש עלו ב-2 א"ג לליטר בשנה, ובשנת 2024 הוצאה עלתה ב-3.3 א"ג לליטר נוספות. בין שנת 2019 לשנת 2024 הוצאה עבור חו"ש לליטר עלתה ב-14%, המהווים 5 א"ג לליטר, למרות עלייה של 7.3% בהיקף השיווק הממוצע לרפת.

גרף 2. שינוי בשיווק חלב ממוצע לרפת ובהוצאה על חו"ש (א"ג לליטר) לאורך השנים 2019-2024

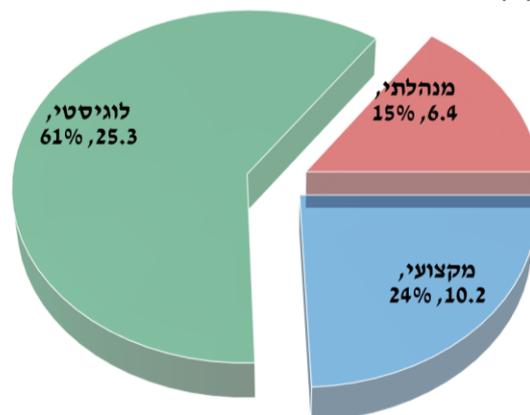
עוד ניתן לראות בגרף 2 כי ישנן 3 נקודות מרכזיות בגרף: בשנים 2019, 2021 ו-2024. בשנת 2019 מדיניות הייצור על החלב החריג הייתה קשיחה, ולכן רוב הרפתות תכננו לייצר את מכסת החלב ללא חריגה שנתית, והשנה הסתיימה עם תת-ביצוע קל של 1.4% ברמה הלאומית. מכאן ניתן להניח כי הוצאה זו היא ההוצאה הבסיסית לליטר, ושנה זו מהווה מבחינתנו את שנת הבסיס שבה ההוצאה על חו"ש לליטר היא הסמן לשנים הבאות, שכן בשנה זו אין התייעלות בשל הגדלת היקפי הייצור. בשנה זו ההוצאה הממוצעת לחו"ש עמדה על 36.8 א"ג לליטר. בשנת 2021 רואים כי ההוצאה על חו"ש הייתה הנמוכה ביותר ועמדה על 34.5 א"ג לליטר - ירידה של כ-6%, כאשר היקף השיווק הממוצע לרפת עלה בכ-5.5%, לעומת שנת 2019. מכאן, שבנוסף לעלייה בהיקפי השיווק הייתה גם ירידה מתונה במחירים. כאמור, בשנים 2022-2023 ההוצאה על חו"ש עלתה ב-2 א"ג לליטר בכל שנה. במהלך שנת 2024 הוצאה על חו"ש עלתה ב-3.3 א"ג לליטר ועמדה על 41.9 א"ג לליטר - עלייה של 21.4% מאז שנת 2021 (7 א"ג לליטר) למרות עלייה של 1.7% בהיקף השיווק הממוצע לרפת.

בגרף 3 שלהלן מוצגת התפלגות הרפתות לפי גובה ההוצאה על חו"ש בשנים 2019, 2021 ו-2024. בגרף זה ניתן לראות כי בשנת 2019 36% מהרפתות הוציאו פחות מ-35 א"ג לליטר, 54% מהרפתות הוציאו בין 35 ל-45 א"ג לליטר, ו-9% מהרפתות הוציאו יותר מ-45 א"ג לליטר על סעיפי החו"ש. כאמור, בשנת 2021 ראינו ירידה בהוצאות החו"ש וירידה ברמת המחירים, ובהתאם לכך, נראית עלייה בהתפלגות הרפתות בהוצאה הנמוכה, כאשר 55% מהרפתות הוציאו פחות מ-35 א"ג לליטר. במקביל, מספר הרפתות אשר הוציא מעל ל-45 א"ג לליטר ירד ועמד על 2% מכלל הרפתות. בשנת 2024 ניתן לראות ירידה של אחוז הרפתות אשר הוציאו פחות מ-35 א"ג לליטר (19% מהרפתות). בנוסף לכך, ישנה עלייה משמעותית באחוז הרפתות אשר הוציאו מעל ל-45 א"ג לליטר, 32% מהרפתות היו בקטגוריה זו בשנת 2024.

גרף 3. התפלגות הרפתות לפי גובה ההוצאה על חו"ש (א"ג לליטר) בשנים 2019, 2021 ו-2024

גרף 4 מציג את חלוקת הוצאות החו"ש לתחומים השונים בשנת 2024. בגרף זה ניתן לראות כי ההוצאה על התחום הלוגיסטי, המכיל את הוצאות האחזקה, כלי רכב, טיפול בזבל ועוד, מהווה כ-61% מכלל הוצאות החו"ש, המתבטאים ב-25.3 א"ג לליטר. התחום המקצועי, הכולל את הוצאות הווטרינריה וההזרעות, מהווה כ-24% מהוצאות החו"ש, הווה אומר, 10.2 א"ג לליטר. התחום המנהלתי, שבו הוצאות הביטוח, ארנונה, תקורה, משרדיות ושונות, הוא קטן ומהווה כ-15%, שהם 6.4 א"ג לליטר.

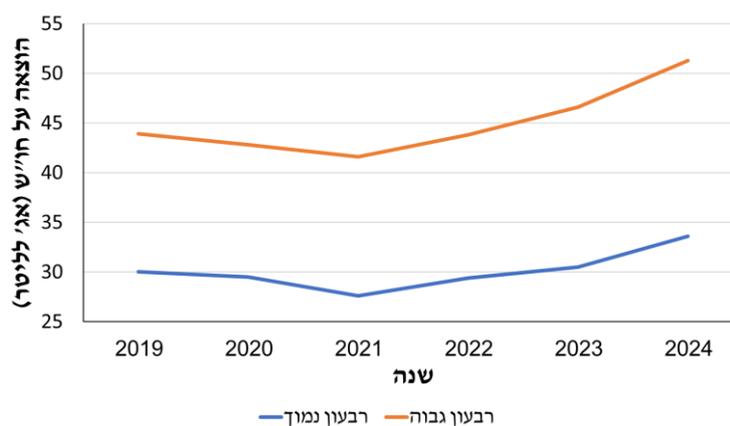
גרף 4. חלוקת ההוצאה על חו"ש בשנת 2024, לפי תחומי ההוצאות

מאז שנת 2019 עלה התחום המקצועי ב- 20.7%, שהם כ- 2 א"ג לליטר. למרות שבסעיף העזרה הווטרינרית (התשלום הקבוע לשירות הווטרינרי) הייתה ירידה של כ- 10% בין שנים אלה, בשאר הסעיפים נראתה עלייה משמעותית. סעיף ההוצאה על הזרעות עלה בכ- 30%, כ- 1 אג' לליטר. ההוצאה על תרופות וחיסונים עלתה בכ- 37%, עלייה של כ- 1 אג' לליטר. גם ההוצאה על טילוף וסימון עלתה בכ- 30%, אולם עלייה זו התבטאה בכ- 0.2 אג' לליטר בלבד. בשנים האחרונות אנו רואים שינוי בממשקי העבודה המקצועיים ברפתות. שימוש גבוה יותר בזרמה ממוינת, בזרמת פרי בשר ובפרוטוקולי סנכרון ייחומים - תרמו לעלייה בהוצאות סעיפים אלו, אולם ייתכן כי בשנים הקרובות נראה ששינויים אלו הביאו לעלייה ברווחיות וביעילות הרפתות. ההוצאות בסעיף זה משתנות ואינן קבועות, ולכן הגדלת היקפי הייצור אינה צפויה להביא להגדלת היעילות. לעומת זאת, עלייה בתנובות החלב לפרה דווקא כן צפויה להביא להתייעלות בתחום זה.

מאז שנת 2019 עלה התחום הלוגיסטי ב- 17.5% (4 א"ג לליטר). ההוצאות עבור אחזקת המבנים, הציוד, החשמל, הטרקטורים וכלי הרכב עלו ב- 20.5%, שהתבטאו בעלייה של 1 אג' לליטר בכל אחד מסעיפים אלה. ההוצאה על זבל ושפכים (כולל אגרת ביוב וחומרי ריפוד) עלתה בכ- 18%, עלייה של כחצי אג' לליטר. ההוצאה על מים עלתה בכ- 10% במהלך שנים אלו. תחום זה ברובו מורכב מסעיפי הוצאה קבועים, כמו אחזקת מכון החליבה, טרקטורים ועוד, ולכן הגדלת היקפי הייצור אמורה לייצר התייעלות בתחום זה. בתחום המנהלתי, כאמור, ההוצאה הקטנה ביותר מבין הוצאות החו"ש, והיא מהווה כ- 15% מהן. סעיף זה ירד בשנת 2024 ב- 5.7%, לעומת שנת 2019, ירידה המתורגמת לכ- 0.4 אג' לליטר בלבד. גם בסעיף זה עלייה בהיקפי הייצור צפויה להביא להתייעלות.

טווח הנתונים וחלוקת הרפתות לפי רבעונים

במשך השנים נראית שונות גדולה בין הרפתות בכל המדדים, גם בסעיף ההוצאה על חומרים ושירותים. בחינה של שתי הרפתות הקיצוניות בטווח הנתונים, עלולה לתאר תמונת מצב מעוותת ולא נכונה. לפיכך, ביצענו חלוקה של בסיס הנתונים לרבעונים לפי גובה ההוצאה על חו"ש לליטר (17 רפתות בכל רבעון). בגרף 5 שלהלן ניתן לראות את גובה ההוצאה על חו"ש ברפתות ברבעון עם ההוצאה הגבוהה (רבעון גבוה), וברפתות ברבעון עם ההוצאה הנמוכה (רבעון תחתון) בשנים הנבחרות. במבט ראשון ניתן לראות כי ההתנהגות של שני הרבעונים זהה. כלומר, בשנים שבהן יש ירידה בהוצאה על חו"ש לליטר, יש ירידה בשני הרבעונים, ולהפך. אולם עד שנת 2021 ההפרש בין שני הרבעונים עמד על כ- 14 א"ג לליטר, ומאז שנת 2022 ההפרש הלך וגדל, עד אשר בשנת 2024 הגיע ההפרש בין הרבעונים ל- 17.7 א"ג לליטר.

גרף 5. הוצאה על חו"ש ברפתות, לפי חלוקה לרבעון גבוה ולרבעון נמוך במשך השנים (בחלוקה לפי גובה ההוצאה על חו"ש לליטר)

בטבלה 1 ניתן לראות את גובה ההוצאה על חו"ש בשנים 2019 ו-2024 בחלוקה לפי רבעון גבוה ורבעון נמוך, לפי תחומי ההוצאה ואחוז השינוי בין השנים. מהטבלה עולה כי ההוצאה על חו"ש ברבעון התחתון עלתה ב-12% (3.6 א"ג לליטר), לעומת עלייה של 16.9% ברבעון הגבוה (7.4 א"ג לליטר) בשנים אלה, כאשר בתחומים הלוגיסטי והמקצועי אנו רואים עלייה בהפרש בין הרבעונים. למרות ירידה קלה בלבד בתחום המנהלתי ברפתות ברבעון הגבוה, עדיין קיים ההפרש בין הרבעונים גם בתחום זה (כ-2 א"ג לליטר).

טבלה 1: שינוי בהוצאות חו"ש ברפתות ברבעון הגבוה וברבעון הנמוך, לפי תחומים, בשנת 2019 לעומת שנת 2024

שנה	רבעון	סה"כ	מקצועי	לוגיסטי	מנהלתי
2019	נמוך	30.0	8.1	17.0	4.9
	גבוה	43.9	8.7	27.7	7.4
2024	נמוך	33.6	9.4	18.8	5.4
	גבוה	51.3	11.6	32.5	7.2
% השינוי	נמוך	12.0%	16.1%	10.8%	8.8%
	גבוה	16.9%	33.3%	17.3%	-2.5%

הוצאות על חומרים ושירותים ברפתות לפי מאפייני הרפת

ישנם שני מאפיינים עיקריים אשר מאפשרים לנו למיין את הרפתות לקבלת ניתוח מדויק יותר: מקור המזון (מרכז מזון חיצוני או מקומי) וגודל הרפת לפי מספר המכסות (מכסה אחת לעומת שתיים או שלוש), כיוון שבמשך השנים בניתוח תוצאות הסיכומים הכלכליים-מקצועיים השפיעו מאפיינים אלה על גובה הוצאות החו"ש ברפת.

בחלוקת הרפתות לפי מקור המזון, ראינו כי לרפתות אשר מייצרות מזון במרכז מזון (מרמ"ז) מקומי העלות עבור חו"ש גבוהה יותר. הבדל זה עמד בשנת 2024 על 4.7 א"ג לליטר, 43.5 א"ג לליטר ברפת שלה מרמ"ז מקומי, לעומת 38.8 א"ג לליטר ברפת שלה מרמ"ז חיצוני. בשנת 2019 ההפרש בין הרפתות לפי מקור המזון עמד על 3 א"ג בלבד. העלייה בהפרש במהלך השנים לא נובעת מהסעיפים הצפויים: הוצאות אחזקה על טרקטורים וכלי רכב. ההפרש בין רפתות שלהן מרמ"ז מקומי לעומת מרמ"ז חיצוני בשני הסעיפים האלה יחד עמד על 5.1 א"ג לליטר בשנת 2024, לעומת 4.8 א"ג לליטר בשנת 2019. הסעיף העיקרי שהשתנה בין הרפתות האלה הוא סעיף ההוצאה על זבל ושפכים, כאשר ברפתות עם מרמ"ז חיצוני ההוצאה על זבל ושפכים ירדה בחצי אגורה לליטר בשנת 2024 לעומת שנת 2019, בעוד שברפתות עם מרמ"ז מקומי הוצאה זו עלתה ב-0.8 א"ג לליטר בין השנים. איננו יודעים להסביר תוצאה זו או את הקשר שלה, אם קיים, למקור המזון של הרפת.

כאמור, ההוצאה בתחום הלוגיסטי ברפתות עם המרמ"ז המקומי הייתה גבוהה בשנת 2024 ב-5 א"ג לליטר לעומת רפתות עם מרמ"ז חיצוני. לעומת זאת, בתחום המנהלתי הרפתות עם המרמ"ז המקומי מוציאות 0.9 א"ג לליטר פחות מרפתות עם מרמ"ז חיצוני, כאשר בשנת 2019 ההפרש בין קבוצות הרפתות עמד על 1.4 א"ג לליטר. עיקר ההבדלים נובעים מסעיף התקורה.

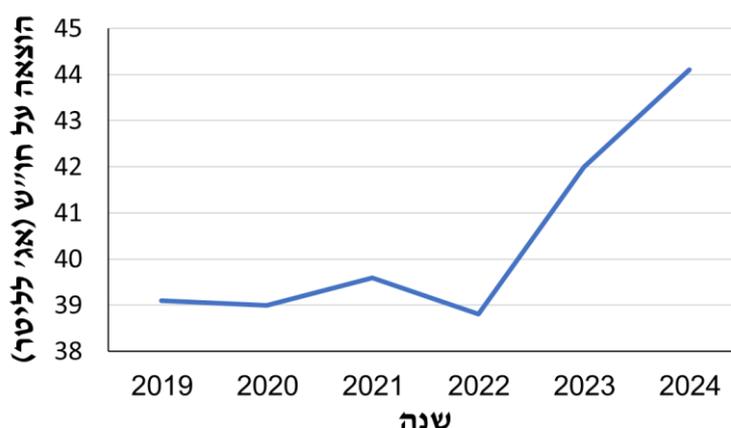
בחלוקת הרפתות לפי גודל הרפת אנו רואים כי ההוצאה על חו"ש ברפתות הבודדות גבוה יותר מאשר ברפתות הגדולות. בשנת 2024 הוצאות על חו"ש ברפתות הבודדות עמדו על 43.7, לעומת 38.5 א"ג לליטר ברפתות הכפולות והמשולשות. הסעיפים העיקריים שבהם יש יתרון לרפתות הגדולות נמצאים בתחום הלוגיסטי.

הוצאות האחזקה גבוהות ב-1.3 א"ג לליטר ברפתות הבודדות, לעומת הגדולות; הוצאות החשמל גבוהות יותר ב-1.1 א"ג לליטר; והוצאות הרכב גבוהות ב-1.2 א"ג לליטר. סך ההפרש בתחום הלוגיסטי עמד בשנת 2024 על 3.7 א"ג לליטר, וזוהי עלייה של 2 א"ג לליטר לעומת שנת 2019. עם זאת, בתחומים המקצועי והמנהלתי ההפרש בין קבוצות הרפתות נשאר דומה: הפרש של 0.6 א"ג לליטר בתחום המקצועי, והפרש של 1 א"ג לליטר בתחום המנהלתי. בכל התחומים הרפת הבודדת יקרה יותר.

הוצאות עבור חומרים ושירותים ברפת המשפחתית

במשך שנים רבות כ-90% מהרפתות השיתופיות בארץ מבצעות סיכום כלכלי-מקצועי באמצעות מדריכי שה"מ, בשיתוף התארגנויות אזוריות, אך מאז שנת 2019 כ-70% מהן מבצעות סיכומים אלה בפורמט אחיד בעזרת מדריכי תחום הבקר בשה"מ. מסיבה זו, ברפת השיתופית יש מאגר נתונים אמין ומקיף. לעומת זאת, ברפת המשפחתית אחוזי ההשתתפות בודדים, והיכולת להגיע ליותר מכך מוגבלת מאוד. מאז שנת 2018 עלה בידנו להגיע ל-20 עד 30 רפתות משפחתיות "נורמטיביות" מדי שנה, והן מאפשרות לנו הבנה כלשהי של מאפייני הרפת המשפחתית, על יתרונותיה וחסרונותיה. למרות מספר הרפתות הנמוך והשינוי בחלק מהרפתות המבצעות סיכום משנה לשנה, רואים כי התוצאות המתקבלות הן עקביות משנה לשנה ו"מתנהגות" בהתאם לשינויים בענף ולתוצאות הרפתות השיתופיות, ולכן מייחסים להן מהימנות.

בגרף 6 ניתן לראות את ההוצאה הממוצעת עבור חו"ש ברפת המשפחתית בין השנים 2019-2024. לפי גרף זה ניתן לראות כי בשנים 2019 עד 2021 ההוצאה הממוצעת על חו"ש ברפת המשפחתית עמדה על כ-39 א"ג לליטר, עם שינויים קלים בין שנה לשנה (עד 39.6 בשנת 2021). אחד היתרונות של הרפת המשפחתית היא היכולת להתאים את ההוצאות למציאות הכלכלית. כזכור, בשנת 2022 נשחקה משמעותית הרווחיות ברפת, ולכן אנו רואים כי ההוצאה על חו"ש בשנת 2022 ירדה ועמדה על 38.8 א"ג לליטר, ירידה של 0.8 א"ג לליטר, לעומת שנת 2021. היכולת של הרפת הקטנה לדחות הוצאות אשר אינן דחופות או הכרחיות מהווה אמנם יתרון משמעותי, אולם דחיית הוצאה שוטפת איננה לעד, ולכן נראית עלייה משמעותית בהוצאה על חו"ש בשנת 2023: עלייה של כ-3 א"ג לליטר בממוצע. בדומה לרפת השיתופית, עלייה זו המשיכה גם בשנת 2024 ועמדה על 2 א"ג לליטר נוספות. בשנת 2024 ההוצאה הממוצעת על חו"ש ברפת המשפחתית עמדה על 44.1 א"ג לליטר. מאז שנת 2019 הייתה עלייה של 12.8% בהוצאה על חו"ש ברפת המשפחתית הממוצעת, שהם כ-5 א"ג לליטר.

גרף 6: הוצאות חו"ש לרפת משפחתית ממוצעת בשנים 2019-2024

הוצאה נורמטיבית ברפת הממוצעת

טבלה 2 בהמשך מציגה את הערכים הממוצעים ברפתות, לפי מאפיינים שונים, בשנת 2024. מטרת הטבלה היא להגיש את המידע לרפתנים ולהקנות להם כלים לבדוק את מצב ההוצאה ברפת הפרטנית. הטבלה מתייחסת לערכים הממוצעים ברפת השיתופית והמשפחתית. בנוסף, ניתן לראות את סעיפי ההוצאה ברפתות השיתופיות לפי מקור המזון. במאגר הנתונים של מדריכי תחום הבקר בשה"מ יש תת-סעיפים נוספים, המאפשרים לנו לבחון את הרפתות ברמה מדויקת יותר, כגון: אחזקת מכון חליבה, סולר, אגרת ביוב ועוד. אם מתגלים לרפתנים מסוימים פערים משמעותיים בין הרפת הפרטית שלהם לערכים המופיעים בטבלה, ניתן לפנות אל מדריכי תחום הבקר לבחינת הנושא.

טבלה 2: הוצאה על חומרים ושירותים לפי תת-הסעיפים השונים (א"ג לליטר) ומאפייני הרפתות בשנת 2024

משפחתי	שיתופי מרמ"ז מקומי	שיתופי מרמ"ז חיצוני	שיתופי	תת סעיף	תחום
3.9	4.1	3.8	4.0	הזרעות ומיסי התאחדות	תחום מקצועי 10.2 אג' לליטר 24% מההוצאה
1.5	2.1	1.9	2.1	עזרה וטרינרית	
3.7	3.1	2.9	3.1	תרופות וחיסונים	
0.9	0.9	1.2	1.0	טילוף וסימון	
11.6	6.9	5.7	6.5	אחזקה ותיקונים	תחום לוגיסטי 25.3 אג' לליטר 61% מההוצאה
-	1.0	1.0	1.0	חומרי חיטוי וניקוי	
5.3	7.6	3.6	6.2	טרקטורים וכלי רכב	
4.0	4.1	3.4	3.8	טיפול בזבל ושפכים	
6.3	5.8	6.1	5.9	חשמל	
1.7	1.8	2.2	2.0	מים	
0.6	1.2	0.9	1.1	ביטוח	תחום מנהלתי 6.4 אג' לליטר 15% מההוצאה
1.5	1.6	2.6	2.0	תקורה וכלליות	
0.7	0.5	0.6	0.5	ארנונה ותשלומי התארגנות	
0.3	0.6	0.5	0.5	ייעוץ חיצוני והשתלמויות	
0.4	0.5	0.4	0.4	משרדיות	
1.7	1.8	2.0	2.2	שונות	
44.1	43.5	38.8	41.9		

סך ההוצאה בתחום ואחוז ההוצאה המתייחס לרפת השיתופית הממוצעת בשנת 2024.

סיכום

בשנים האחרונות אנו עדים לעלייה משמעותית בהוצאות רפת החלב, כפי שמתבטא במחיר המטרה הגבוה. פתיחת המלחמה בין רוסיה לאוקראינה בפברואר 2022 הביאה לעליית מחירים משמעותית, בעיקר בהוצאה על המזון, אך גם במחירי השירותים ברפת, חלקי חילוף, דלקים ועוד. פתיחת המלחמה בארץ באוקטובר 2023 והימשכות המלחמה במהלך שנת 2024 השאירו את המחירים גבוהים ואף הגבירו את עליות המחירים. ההוצאות בתחום המקצועי עלו בשיעור הגבוה ביותר, אך ככל הנראה, חלק מעלייה זו נבע משינוי ממשקי ברפת הישראלית. הגברת השימוש בזרמה ממוינת ובזרמת פרי בשר, ובמקביל, הרחבת השימוש בפרוטוקולי סנכרון הביאו לעלייה בהוצאות אלה. ייתכן כי שינוי ממשקי זה יביא בהמשך לשיפור כלכלי ומקצועי ברפתות השונות. עלייה בהוצאות בתחום הלוגיסטי נבעו מעלייה בהוצאות החשמל, האחזקה, הרכב ועוד. סך ההוצאות על חומרים ושירותים ברפת הממוצעת עלו בכ- 450 אלף ש"ח (22%) בשנת 2024, לעומת שנת 2019. למרות עליית המחירים, עלייה בהיקפי הייצור מיתנה את עליית ההוצאות עבור החו"ש ב- 2 א"ג לליטר (בהשוואה לשנת 2019). נתון זה מצביע על היכולת המוגבלת להתייעל באמצעות עלייה בהיקפי הייצור, לכן ברפת, שההוצאות השוטפות בה גבוהות, צריך לשקול ביצוע השקעה לצמצומן. כמו בכל המדדים ברפת, גם בהוצאות על החו"ש יש שונות רבה בין הרפתות, ולכן על כל רפת לבחון את הוצאותיו בתת-הסעיפים השונים ולשקול ביצוע שינוי כדי לייעל או להוזיל את סעיפי ההוצאה. כאמור, סעיף ההוצאות על החו"ש הוא לרוב קבוע במהלך השנים, ולכן שינוי ממשקי, אשר יביא לחיסכון בהוצאות, יישא פרי גם לשנים הבאות.

האמור לעיל הינו בגדר עצה מקצועית בלבד ואינו מהווה חוות דעת מומחה לצורך הצגה כראיה בהליך משפטי. על מקבל העצה לנהוג מנהג זהירות, ושימוש או הסתמכות על המידע המופיע לעיל הינו באחריות מקבל העצה בלבד. אין להעתיק, להפיץ או להשתמש במסמך זה או בחלקים ממנו לצורך הליך משפטי כלשהו, ללא אישור מראש ובכתב של החתומים.

© שה"מ הוצאה לאור, 2026; עריכה לשונית: עדי סלוניקו, גרפיקה: לובה קמנצקי

